

OM Å MØTES - OM DET RISIKOFYLTE PEDAGOGISKE MØTET OG OM EN LÆRER SOM TOK RISIKOEN

Av Arve Mathisen

Kort innlegg etter Gert Biestas foredrag på konferansen *The Beautiful Risk of Education* - en konferanse om det utdanning egentlig handler om, 27.10.2016

To typer risiko

Slik jeg ser det er Biesta opptatt av to typer risiko. Den første, som Biesta skriver mest om i sin siste bok, er en vakker, ja kanskje vidunderlig risiko, som ikke er så lett å få øye på, en vår, ofte ordløs risiko som handler om det å være et subjekt åpen for noe nytt, en risiko som finnes i møter mellom lærere og elever, i møter mellom elevene og verden, i møter der noe skapes.

Den andre formen for risiko Biesta skriver om er mer urovekkende, mer tungtveiende og pregende, men likevel ikke særlig anerkjent som risiko. Denne andre risikoen gjelder hva som kan skje med barn, unge og deres lærere dersom skolen mer og mer preges av målstyring, domineres av digital teknologi, blir et instrument for sosial reproduksjon, og ved at en ensidig språkbruk om pedagogikken hemmer folks evne til å tenke. Kort sagt risikoen ved å forsøke å gjøre skolen forutsigbar og risikofri. Dette er Biestas argumenter.

Om å møte hverandre

Den første risikoen, handler i stor grad om alt det uforutsette som kan skje når mennesker og verden møtes. Et møte kan være rystende, livsforandrende, men det kan også være som et lett vindpust mot kinnet. Hva jeg liker med Biestas måte å fremstille møtets risiko på, er at han særlig er interessert i dette mer stillfarne, i det nesten umerkelige, subtile som kan utspille seg når mennesker står ansikt til ansikt med hverandre, når mennesker er i naturen, skaper med kunstens materialer eller bruker tingene.

I steinerpedagogikken er møtene ansett som betydningsfulle. Møtet åpner for noe nytt og ukjent. Noe hellig kan skje mellom mennesker når de virkelig møtes. Undervisningen på steinerskolen handler i stor grad om å invitere elevene til møter med verdens fenomener. Hva kan lærerutdanningen bidra med her? Et krevende spørsmål. Kan det uforutsette planlegges? Svaret er vel så enkelt at når undervisningen er godt planlagt og læreren er trygg på seg selv og trygg sammen med klassen, da kan en gjensidig og lyttende form for improvisasjon finne sted. I lærerutdanningen bør derfor studentene å få innsikt i hvordan de kan arbeide med seg selv. For å kunne respondere på møtets uforutsigbare muligheter, må læreren kunne være i dialog, stille spørsmål, lytte, undre seg og ha en god rytme i undervisningen. Slik jeg ser det, er en oppmerksom omgang med tiden nøkkelen her. Oppmerksomt nærvær er grunnlaget for pedagogisk dømmekraft og lyttende variasjon. Lærere trenger etter mitt skjønn mot til å være både langsomme og hurtige. Puster undervisningen, er den lekfull - eller er den ansent, presset og helt forutsigbar?

Et annet viktig aspekt av hvordan lærere kan forberede seg på møtenes dype og uforutsigbare muligheter gjelder innlevelsen i hvordan alle mennesker og alle fenomener i bunn og grunn også er mysterier. Fagenes uendelighetsperspektiver og menneskets kompleksitet kan inspirere til en sans for det ukjente, det overskridende, det transcendent. I en dagligdags omgang med mennesker, med skolefag, natur og kulturhendelser er det lett å glemme alle bristene hvor lyset kan komme inn, for å sitere nettopp avdøde Leonard Cohen.

Lærerutdanningen bør derfor fokusere på hvordan skolefagene og verdens fenomener både har en hverdagslig side, noe vi kan omgås med på en liketil måte, men også utforske hvordan alt i verden bærer på en hemmelighet. Møter mellom mennesker og møter med skolefag kan stadig vekke nye spørsmål, kan invitere lærere og elever med inn i undring og refleksjon omkring tilværelsens større mysterier. En sans for begge disse dimensjonene tilhører læreryrket, både for problemer som kan løses, for ting som kan mestres, men også for alle de mysterier Gabriel Marcel mener at beriker livet ved at vi lever med dem.

Jeg vil gi et eksempel på hvor rikt et pedagogisk møte kan være. Hendelsen er hentet fra ett av seksten forskningsintervjuer med lærere i steinerskoler og offentlige skoler. Intervjuene ble gjort som en del av forskningsprosjektet SKOLETID på Steinerhøyskolen hvor fire lærere fra hvert av de nordiske landene ble spurt om deres erfaringer og refleksjoner omkring tid, tidsopplevelser og tidsbruk i skolen⁵.

En lærer som tok risikoen

En steinerskolelærer forteller fra historieundervisningen i syvende klasse der de var kommet til fortellingene om Muhammed og Islams opprinnelse. Dette var like etter attentatet mot Charlie Hebdo-redaksjonen i Paris.

Læreren fortalte:

Men vi skulle jo ha om Muhammed, like etterpå, og da skulle de tegne. Vi hadde begynt med Jesu liv og tegnet ham. - 'Men hva med Muhammed, da? Han kan vi jo ikke tegne. Tenk om vi blir drept' - sa noen av elevene. Men så er det en muslim her i klassen som forklarte: 'Det er en grunn til at vi ikke tegner Muhammed, og det er for at avbildningene ikke skal tilbes'. Det hadde elevene behov for å snakke om. Så vi snakket grundig om det vi hadde hørt fra media, om hva som hadde skjedd og hvorfor og hvilke tegninger som hadde blitt tegnet. Tilslutt tegnet vi ikke, men skrev i stedet Muhammed på arabisk. En av elevene viste oss hvordan.

Her kunne læreren i tidsnød kort ha sagt, vi tegner eller vi tegner ikke. Ferdig. Da ville hele denne vakre pedagogiske hendelsen ikke funnet sted. Men læreren stoppet opp og fulgte med elevene inn i en samtale om frykt, om terror, om globale hendelser, om ansvar, hensyn, om dialog og forståelse mellom kulturer – og mye mer. Og det ble ikke kun en samtale som handlet om å forstå noe, om noe der ute. Elevene og læreren måtte i respons på en hendelse ute i verden finne ut hva de selv ville gjøre. Dette vil jeg kalle for et vakkert pedagogisk møte. En etisk pedagogisk handling fant sted; en ekte handling i Hannah Arents forstand. Noe ble født i denne samtalen. Å ta slike små risikoen handler delvis om pedagogisk mot, men mest, tross alt – om tid og oppmerksomhet – om å pleie troen på at noe helt vesentlig kan skje også når hendelsene får utfolde seg som de vil. Skolen trenger å la tiden kunne åpne seg i blant, som dikteren sier.



⁵ SKOLETID er et intervjubasert forskningsprosjekt drevet ved Steinerhøyskolen i Oslo. Medlemmene i forskergruppen kommer fra høyere læresteder i steinerpedagogikk og offentlige universiteter i Norden. Prosjektet er støttet av NORENSE. Les mer her: http://www.norensen.net/projects.php#education_in_time